

8. Кельман М.С, Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права / М.С. Кельман. – К. : Кондор, 2006. – 477 с.
9. Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести / Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвєєва. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 584 с.

Д.Г. Манько. Методологические основы исследования юридического алгоритма. – Стаття.

Аннотация. Стаття посвящена раскрытию особенностей методологических основ исследования юридического алгоритма. Проанализированы принципы, методологические подходы и методы, благодаря использованию которых становится возможным установить сущность, правовую природу и социальное назначение юридического алгоритма.

Ключевые слова: правовая реальность, право, методология юридической науки, герменевтический метод, формально-догматический метод, сравнительно-правовой метод, юридический алгоритм.

D. Manko. Methodological bases of legal algorithm research. – Article.

Summary. The article is devoted to the disclosure of the methodological bases of the research of the legal algorithm. The principles, methodological approaches and methods are analyzed due to the use of which it becomes possible to establish the essence, legal nature and social purpose of the legal algorithm.

Key words: legal reality, law, methodology of legal science, hermeneutical method, formal-dogmatic method, comparative legal method, legal algorithm.

УДК 343.1

Н.В. Неледва,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики,

Міжнародний гуманітарний університет,

м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ОБСТАВИН, ЩО ВРАХОВУЮТЬСЯ ПІД ЧАС УКЛАДАННЯ УГОДИ ПРО ПРИМИРЕННЯ

Анотація. У статті досліджено обставини, які враховуються під час укладання угоди про примирення. Обґрунтовано необхідність визначення поняття шкоди та її різновидів у кримінальному процесі.

Ключові слова: угода про примирення, моральна шкода, матеріальна шкода, фізична шкода, відновлення прав потерпілого.

Стаття 471 КПК України визначає зміст угоди про примирення. Зміст угоди про примирення має чітко відповідати нормам, встановленим чинним законодавством. Зокрема, в першому абзаці слід вказувати сторони, а також їхні особисті дані: прізвище, ім'я та по батькові; процесуальний статус особи (ким є особа – потерпілим чи підозрюваним (обвинуваченим)); дату, місяць, рік народження, місце народження, національність; серію та номер паспорта, коли та ким його було видано. Також доцільно зазначити адресу реєстрації та фактичного місця проживання осіб. У другому абзаці угоди про примирення зазначається формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність. Необхідно також сформулювати підозру чи обвинувачення, яке викладається із зазначенням часу, місця вчинення кримінального правопорушення, а також інших суттєвих обставин, які впливають на правову кваліфікацію діянь підозрюваного (обвинуваченого); правова кваліфікація вказується із зазначенням конкретної частини та статті КК України.

У наступній частині угоди про примирення доцільно перелічити істотні обставини, які мають значення для її укладення. Ними можуть бути обставини, передбачені чинним Кримінальним кодексом України, що пом'якшують відповідальність особи (наприклад, з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину тощо), посткримінальна поведінка особи (наприклад, відшкодування матеріальної шкоди, завданої злочинцем, тощо) та інші.

Розмір шкоди, завданої потерпілому, обов'язково має бути зазначений у тексті угоди. Підозрюваний, обвинувачений, а також за його згодою будь-яка інша фізична чи юридична особа має право на будь-якій стадії кримінального провадження відшкодувати шкоду, завдану потерпілому внаслідок кримінального правопорушення (ч.1 ст. 127 КПК України). Так, за кримінальним кодексом переважна більшість злочинів завдає різноманітної за характером та розміром шкоди різним суб'єктам: державним підприємствам, установам, організаціям, комерційним структурам, окремим громадянам. Метою ж кримінального судочинства, серед іншого, має бути захист того, хто потерпів від злочину або від незаконних рішень, дій чи бездіяльності правоохоронних органів чи суду. На жаль, незважаючи на неодноразові зауваження науковців серед завдань кримінального судочинства, КПК України (ст. 2), не міститься вказівка на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням чи незаконними рішеннями, діями (бездіяльністю) правоохоронних органів, суду.

Слід також зазначити, що наступним суттєвим недоліком КПК є відсутність визначення поняття шкоди та її різновидів. Цей недолік поки що заповнюється в юридичній літературі. На думку Б.В. Скрипченка, шкода – це об'єктивна категорія, що базується на праві й моралі та являє собою ті зміни, які настали в майновому, фізичному, психічному, моральному стані особи внаслідок скоєння злочину. Шкода, завдана кримінальним правопорушенням, і шкода, що є підставою для визнання особи потерпілою, має об'єктивний характер, і тому вона належить до об'єктивної сторони складу злочину. Її об'єктивний характер проявляється і в тому, що шкода, заподіяна певній особі, існує незалежно від чиєїсь думки, в тому числі й думки цієї особи [1, с. 175]. Моральна шкода як наслідок вчинення кримінального правопорушення чи незаконного рішення, дії (бездіяльності) правоохоронного чи судового органу має немайновий характер і виражається, відповідно до ст. 23 Цивільного Кодексу України, у фізичних і душевних стражданнях, приниженні честі, гідності, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. Можливість і підстави компенсації моральної шкоди, завданої внаслідок порушення прав особи, закріплені у вказаній статті, а також 1167, 1168 ЦК. На жаль, ці положення не знайшли свого відображення в нормах КПК. Оперуючи цим поняттям, жодна з його статей не закріплює його визначення та порядок застосування механізму відшкодування. Важливим питанням залишається необхідність закріплення в кримінальному процесуальному законі поняття моральної шкоди. Саме від цього на практиці нерідко залежить правильність вирішення таких важливих питань, як визнання особи потерпілим, встановлення права на заявлення позову про відшкодування моральної шкоди, а в деяких випадках – повне встановлення обставин предмета доказування, а відповідно, і правильна кваліфікація діяння. Фізична шкода як вид шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, представляє собою сукупність змін, які об'єктивно відбулись у стані людини як фізичної істоти (тілесні ушкодження, розлад здоров'я, біль). Безумовно, фізична шкода може бути завдана тільки людині, оскільки юридична особа не має ознак фізичної сутності (життя та здоров'я). І фізична, і моральна шкода тісно між собою пов'язані. Після нанесення вони є непоправними і практично не можуть бути відшкодовані. Неможливо відшкодувати (визначити еквівалент) втрати здоров'я, неможливо відшкодувати почуття страху, відчуття болю. Тому відшкодування фізичної та моральної шкоди припускає можливість їх компенсації. При цьому має відбуватися відшкодування витрат, які пов'язані з нанесенням фізичної чи моральної шкоди (вартість ліків, медичних послуг, реабілітаційних заходів тощо).

У відповідності з нормами Особливої частини КК України наслідки злочинного діяння можуть відображатися у тій чи іншій сфері фізичного стану людини, зокрема у вигляді заподіяння смерті, шкоди здоров'ю (тяжкої, середньої чи легкої тяжкості тілесних ушкодження), фізичного болю. Майнова шкода, завдана кримінальним правопорушенням чи незаконними рішеннями, діями (бездіяльністю) правоохоронного або судових органів, є найбільш поширеним негативним наслідком як вчинення злочину (кримінального правопорушення), так і прийняття незаконного рішення, дії (бездіяльності). В юридичній літературі майнова шкода визначається як сукупність негативних змін у майновій сфері фізичної чи юридичної особи, що об'єктивно відбулися внаслідок вчинення злочину і розглядаються, як правило, тільки як втрата, привласнення, знищення або пошкодження майна. Майнова шкода відрізняється від інших видів шкоди (фізичної та моральної) можливістю її точного встановлення та вираження в грошовому еквіваленті. Захист майнових та особистих немайнових прав і законних інтересів потерпілих від злочину досягається в нинішньому кримінальному процесі України декількома правовими способами, за допомогою яких в одних випадках реалізується цивільна (майнова) відповідальність, а в інших – кримінальні та кримінально-процесуальні способи захисту [2, с. 464].

Разом із тим, як зазначає О.І. Зорін, майнова шкода виникає не лише в результаті посягання на відносини власності, а й у випадку посягання на особу. Зокрема, коли було вчинене злочинне посягання на здоров'я, суб'єктом вимог виступає сам постраждалий, який втрачає заробіток у зв'язку з хворобою, здійснює витрати на лікування, додаткове харчування, протезування, сторонній догляд.

Якщо підозрюваний (обвинувачений) відшкодовує шкоду грошима, слід зазначити її розмір у грошовому еквіваленті. В угоді також може бути зазначено обов'язок відшкодовувати шкоду помісячно (наприклад, якщо ушкоджено здоров'я потерпілого). У цьому разі можна передбачити відповідні платежі аж до суттєвого поліпшення здоров'я потерпілого або до його повного одужання.

Правильною є думка Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ, викладена в ухвалі від 11.04.2013 р. у справі № 5-2008км13, де зазначено: «Закон не вимагає, щоб таке відшкодування або усунення шкоди було здійснено в повному обсязі. Важливо, щоб винним були задоволені претензії потерпілого. Так, задоволення матеріальних претензій може мати місце і частками протягом періоду часу, визначеного сторонами».

Під час укладання угоди про примирення основним питанням, яке має бути в центрі подальшого провадження, стає питання про виконання умов такої угоди, а не про обставини справи і доведеність вини. Крім того, потерпілий позбавляється права в майбутньому вимагати притягнення особи до кримінальної відповідальності за відповідне кримінальне правопорушення і змінювати розмір вимог про відшкодування шкоди, а підозрюваний (обвинувачений) – можливості скористатися правами, передбаченими п.1 ч. 4 ст. 474 КПК України. Також угода про примирення має містити реквізити та підписи сторін. У реквізитах сторін бажано зазначити також паспортні дані сторін, за якими можна ідентифікувати особу. Обов'язкові елементи угоди про примирення чітко вказані в ст. 471 КПК України. Слід також пам'ятати, що призначення покарання можливе лише в рамках кримінального законодавства України, тому виходити за них під час укладання угоди не можна.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку українського суспільства у сфері правового регулювання відносин між громадянами значна увага приділяється пошуку форм і можливостей, що стимулюють позитивну діяльність суб'єктів кримінального процесу, обираючи компромісні шляхи вирішення конфліктів. Передбачені в КК України підстави, а в КПК України – порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням обвинуваченого з потерпілим – є проявом принципу справедливості та гуманізму права, що втілюється в кримінальному судочинстві та реалізується в діяльності слідчого, прокурора, суду. Якісне визначення обставин, що враховуються під час укладання угоди про примирення, дозволить збільшити кількість затверджених судом угод про примирення, допомогти вирішенню правового конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скрипченко Б.В. Вред как основание признания потерпевшим / Б.В. Скрипченко // Потерпевший от преступления. – Владивосток, 1974. – С. 175–182.
2. Правова система України: історія, стан та перспективи. Т. 5: Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В.В. Сташиса. – Х. : Право, 2008. – 840 с.

Н.В. Неледва. Проблема определения обстоятельств, учитываемых при заключении соглашения о примирении. – Статья.

Аннотация. В статье исследованы обстоятельства, которые учитываются при заключении соглашения о примирении. Обоснована необходимость определения понятия ущерба и его разновидностей в уголовном процессе.

Ключевые слова: соглашение о примирении, моральный вред, материальный ущерб, физический вред, восстановление прав потерпевшего.

N. Neledva. The problem of determination the cases that take into consideration when conclusion of the agreement about reconciliation. – Article.

Summary. The article considers the problem of determination the cases that take into consideration when conclusion of the agreement about reconciliation. The need for a definition of damage and variants in criminal process.

Key words: agreement about reconciliation, moral damage, material damage, physical damage, restoration the rights of the victim.